

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СТАТУСУ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Written by ШЕЛИХ АНДРІЙ АНДРІЙОВИЧ, студент юридичного факультету Київського національного університету ім. Т.Шевченка (м.Київ)

Monday, 01 June 2020 10:39

---

26 квітня 1986 року сталася найбільша техногенна аварія в історії людства – з різницею у дві секунди відбулись два вибухи на четвертому реакторі Чорнобильської АЕС, в результаті яких сумарна радіація ізотопів, викинутих в повітря, склала 50 мільйонів кюрі, що в 30-40 разів більше, ніж при вибуху бомби в Хіросімі в 1945 році. Ця подія набрала планетарного значення, оскільки від неї постраждала велика кількість країн, а пам'ять про цю подію закріпилася в свідомості багатьох поколінь. Одним з проявів такої пам'яті стали соціальні гарантії та захист осіб, що стали жертвами Чорнобильської катастрофи. За офіційними даними на сьогодні 1 мільйон 620 тисяч 395 українців отримали статус постраждалих [1, с. 20]. Рівень державного соціального захисту осіб постраждалих від катастрофи на Чорнобильській АЕС є відображенням рівня розвитку держави та суспільства в цілому. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» виокремлює кілька категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Зокрема, це особи які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій та випробувань, військових навчань із застосуванням ядерної зброї, особи, які належать до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та особи, які належать до потерпілих від Чорнобильської катастрофи [2]. На нашу думку, законодавець виокремлює зазначені категорії для того, аби поширити статус осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи на якомога ширше коло громадян, що є важливим кроком на шляху захисту цих осіб. Також в Законі встановлені певні підстави для визначення статусу громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Зокрема, підставами для визначення статусу учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС є період роботи (служби) у зоні відчуження, що підтверджено відповідними документами. Підставою для визначення статусу евакуйованих із зони відчуження, відселених і тих, які самостійно переселилися, відповідно до статті 4 є довідка про евакуацію, відселення, самостійне переселення. Підставою для визначення статусу потерпілих від Чорнобильської катастрофи, які проживають або працюють на забруднених територіях, є довідка про період проживання, роботи на цих територіях. Видача довідок про період роботи (служби) по ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, а також на територіях радіоактивного забруднення, про заробітну плату за цей період здійснюється підприємствами, установами та організаціями (військкоматами), а про період проживання на територіях радіоактивного забруднення, евакуацію, відселення, самостійне переселення – органами місцевого самоврядування. На нашу думку, окрім зазначених довідок доцільним є застосування свідоцтва про народження, які б підтверджували народження дитини у відповідний період в зоні ЧАЕС. Такий крок дозволить додатково захистити дітей, які народилися в період Чорнобильської катастрофи та в період подолання її наслідків. У зв'язку з цим, окрім зазначених категорій осіб, ми пропонуємо ввести за аналогією з дітьми війни – категорію «діти, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та поширити на них статус осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Таким чином, єдиною та безумовною підставою для отримання пільг і компенсацій є набуття особою статусу постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи, що підтверджується відповідним документом. Порядок отримання пільг і компенсацій регулюється окремими нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України. Призначення пільг і компенсацій громадянам постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи здійснюється за єдиною заявою відповідно до постанови Кабінету Міністрів

Written by ШЕЛИХ АНДРІЙ АНДРІЙОВИЧ, студент юридичного факультету Київського національного університету ім. Т.Шевченка (м.Київ)
Monday, 01 June 2020 10:39

Україні від 17 серпня 2002 р. № 1146 «Про вдосконалення механізму надання соціальної допомоги» [3]. Органи соціального захисту населення, що проводять нарахування та виплати, передбачені Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», звіряють у разі потреби отриману від громадян інформацію щодо правомірності нарахування компенсаційних виплат з відділами персоніфікованого обліку згідно з Єдиним автоматизованим реєстром осіб, які мають право на пільги відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 січня 2003 р. № 117 [4]. Виплата компенсацій, допомоги певних видів та надання пільг у разі коли вперше встановлено відповідний статус постраждалої особи і видано відповідне посвідчення проводиться з дня подання громадянином заяви, але не раніше ніж з дня видачі йому посвідчення встановленого зразка. Виплата компенсацій та допомоги певних видів, передбачених чинним законодавством проводиться центрами по нарахуванню і виплаті соціальних допомог, управліннями праці та соціального захисту населення районних (міських) держадміністрацій, виконкомів міських, районних у містах рад за місцем реєстрації громадян [5]. На нашу думку, вказаний механізм є не досить чіткий і потребує уточнень, зокрема, коли особа має звернутися за видачою їй посвідчення, у який термін відповідний орган повинен таке посвідчення видати та ряд інших питань. Аналізуючи наукову літературу, вчені приходять до висновку, що сучасний стан законодавства, яке регулює соціальний захист досліджуваної категорії осіб, характеризується як складний внаслідок його безсистемності, наявності численних підзаконних нормативно-правових актів, які часто всупереч принципу законності в державі не тільки не відповідають базовим законодавчим актам, але й звужують обсяг та зміст прав постраждалого населення. У таких умовах особі, що потребує соціального захисту, доволі важко розібратися не тільки в механізмі реалізації належних їй прав, але й взагалі визначитися з тими правами, якими наділила її держава. При цьому, значна частина приписів чинних законів у частині забезпечення прав та свобод інвалідів та постраждалих від катастрофи на ЧАЕС осіб не виконується або виконується не в повному обсязі, а відсутність ефективної системи управління у сфері реалізації державної політики щодо соціального захисту зазначеної категорії громадян створює сприятливі умови для порушення прав таких громадян [6, с. 219]. Крім того, непрозорість системи дозволяє громадянам досить легко та без ризику користуватися певними пільгами, не маючи для того достатніх підстав. На сьогодні в Україні існує проблема «псевдочорнобильців». У державі з'явилася навіть група ліквідаторів, які вперше отримали чорнобильський статус лише 2008 року, та й то через суд. У загальному висновку правомірним буде зазначити, що Україна робить всі можливі кроки на шляху гарантування особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, належного захисту і забезпечення їх прав, про що свідчить велика кількість нормативно-правових актів з цього питання. Проте кількість – це не завжди якість. Українській владі, на сучасному етапі, доцільно переглянути механізми забезпечення соціальних гарантій для вказаної категорії осіб на предмет їхньої ефективності, чіткості, прозорості і найголовніше зрозумілості для простих громадян. Тому постає необхідність законодавчого закріплення зв'язку пільг із фактичними потребами постраждалих громадян від наслідків катастрофи на ЧАЕС, оскільки існуючий підхід надання пільг не враховує рівень доходів громадян, які в межах однієї категорії пільговиків можуть дуже різнитися.

Список використаних джерел: 1. Малюга Л.Ю. Соціальний захист інвалідів та

Written by ШЕЛИХ АНДРІЙ АНДРІЙОВИЧ, студент юридичного факультету Київського національного університету ім. Т.Шевченка (м.Київ)

Monday, 01 June 2020 10:39

постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні: навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 326 с.

2. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28 лютого 1991 року № 796-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#top>

3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року.

Відомості Верховної Ради України

. 996.№ 30. Ст.142.

4. Про Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 січня 2003 р. № 117. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2003-п>

5. Соціальний захист громадян які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС. URL:

<http://www.adm-pl.gov.ua/page/socialniy-zahist-gromadyan-yaki-postrazhdali-vnaslidok-avariyi-na-chaes-0>

6. Малюга Л.Ю. Проблеми реалізації соціальної політики держави на прикладі соціального захисту інвалідів та громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Науковий вісник Ужгородського національного університету

. Серія: Право. 2014. № 29(1). С. 217—221. {comments on}